

De laatste moord

door Arjen Dieperink

In het kader van mijn onderzoeken over moorden in de huidige gemeente Lochem ben ik diverse zaken tegengekomen. De eerste moord waarvan ik een vermelding heb aangetroffen, vond plaats in 1572 en de laatste in 1962. Over deze laatste moord gaat dit artikel.

Laren (Gld) woensdag 22 augustus 1962. Jan Willem, alias Dun Juan, was van beroep postbode in Laren en zeer gezien. Hij was een zoon van Reint Willem (1902) en Gerritdina (1907). Het echtpaar was getrouwd op 25 mei 1932 en 17 maanden later werd hun zoon Jan Willem geboren. Hij was, zoals zijn familie hem beschreef, “een behulpzame, vriendelijke jongen”. Hij had verkering met Aaltje, geboren in 1929 te Laren.

De misdaad

Jan Willem werkte die middag op het land van zijn ouderlijk boerenbedrijf. 's Avonds had hij een afspraak met zijn vriendin en haalde haar van haar ouderlijk huis op.

Zij fietsten gezamenlijk richting de Groot Dochterensebrug. Onderweg kwam het gesprek op de zwangerschap van Aaltje, die Jan liet weten dat het zijn kind was, dat ze van hem hield en wilde trouwen. Jan wilde er niets van te weten. Hij ontkende dat het zijn kind kon zijn en van trouwen was geen sprake. Tijdens de fietstocht naar de brug zocht hij tweemaal dekking achter het struikgewas als er mensen naderden. Wat daarna precies is gebeurd, is nooit achterhaald. Uiteindelijk pleegde Jan zijn verschrikkelijke daad en gooide Aaltje over de railing van de Groot Dochterensebrug. Zij verdronk, daar ze het zwemmen niet machtig was, hetgeen Jan wist.

De fiets van Aaltje gooide hij haar na.

Tien minuten na de moord ging hij rustig bij zijn bevriende dokter op bezoek en kwam daar kalm een verhaal vertellen over

iemand “achter Zutphen” die de vader van het kind zou zijn. Daarna ging hij naar een plaatselijk café. Aldaar verbleef hij anderhalf uur, gezellig pratende over de verrichtingen van de plaatselijke voetbalclub en over de voetbalpool.

fiets gevonden. Dit versterkte het vermoeden dat er sprake was van een misdrijf.

Warnsveld, donderdagavond 23 augustus 1962.

Mr. H. van Buuren had zijn domicilie Rotterdam, alwaar hij ruim

Vanaf deze kant werd Aaltje over de Groot Dochterensebrug gegooid.
Foto: Arjen Dieperink 1987

Het onderzoek

Donderdagochtend, 23 augustus 1962. Een schipper voer bij de Groot Dochterensebrug en ontdekte het lichaam van Aaltje. Hij informeerde de politie en het onderzoek begon.

De eerste die op de plek van het misdrijf aankwam, was de toenmalige Commandant van de groep Lochem der Rijkspolitie, adjudant O.J. Reijnders. Het verdronken lichaam werd geborgen en de politie ging op onderzoek uit of het een ongeluk, zelfmoord of moord zou zijn.

Aanvankelijk stuitte de politie op het feit dat de fiets van het slachtoffer onvindbaar was. De gehele omgeving werd afgezocht. Er werd toen nog geen

16 jaar had gediend en een aantal kapitale delicten had behandeld, vervuild voor een woning in Warnsveld toen hij geplaatst werd bij de rechtbank te Zutphen. Het was tijdens de eerste avond dat hij het huis betrok toen de telefoon ging. Het bleek adjudant Reijnders te zijn. Deze meldde de verdrinkingsdood van Aaltje. Zodanige melding is van groot belang in de opsporing van kapitale delicten. In dat stadium is de relatie officier van justitie en hulpofficier van justitie essentieel.

Van Buuren vroeg aan Reijnders of hij van – voorlopig – oordeel was dat de dood een gevolg kon zijn van een misdrijf. Het antwoord was bevestigend.

Reijnders “had zijn twijfels en bedenkingen over de mogelijkheid van een ongeval“. Daarop besloot de officier van justitie tot het instellen van een opsporingsonderzoek, waarbij ook de recherche van het toenmalige district Doetinchem der Rijkspolitie in de persoon van adjudant Veldhoen werd betrokken.

Iedere week berichtten de twee heren Van Buuren over de onderzoeksresultaten.

Dr. Zeldenrust uit Leiden werd ingeschakeld om op het lichaam sectie te verrichten. Hij kon geen enkel spoor van geweldpleging op het lichaam van het slachtoffer ontdekken.

Uiteindelijk had de rivierpolitie na enige tijd dreggen de fiets van Aaltje opgevist.

De verkering tussen Aaltje en de postbode was in het dorp Laren een bekend gegeven. Zeer kort nadat het lichaam werd ontdekt, werd Jan Willem door de politie gehoord.

Hij had voor zichzelf een alibi opgesteld. De politie stelde een nader onderzoek in en na enkele vragen links en rechts in de samenleving toonde het alibi snel barsten die om meer vragen riepen.

Volgens de verklaring die Jan Willem in eerste instantie aan de politie gaf, zou Aaltje een ontmoeting hebben met iemand uit de omgeving van Zutphen bij het NS station Laren. Tegenover zijn bevriende dokter had hij hetzelfde verhaal verteld. Die persoon zou Hans heten en op een groene Sparta bromfiets rijden en tevens de verwekker van het kind zijn.

De politie stelde een onderzoek in doch kon nergens een Hans vinden.

Daarnaast vergeleek men de door de postbode opgegeven tijden met die van de personen die het slachtoffer op 22 augustus hadden gezien. De afstand NS station Laren (afpraak met Hans?) en de brug (plek van het misdaad) werd

zorgvuldig gemeten en bleek 7,5 kilometer te bedragen. Gezien de opgegeven tijden en de afstand tussen deze twee punten kon men deze nooit binnen 15 minuten met de fiets overbruggen. Dus “Hans” kon niet bestaan.

Ook verklaarde Jan Willem dat hij een optreden van de zang- en muziekvereniging zou hebben bijgewoond. Doch de dirigent van het zangkoor had toevallig op zijn horloge gekeken toen zijn vereniging de muzikent verliet. Die tijd klopte niet met die welke Jan Willem had opgegeven en daaruit trok de politie de conclusie dat hij nooit beide verenigingen gehoord kon hebben. Het net rond Jan werd op deze wijze steeds nauwer aangehaald.

Mr. Van Buuren voorzorgsmaatregelen “gezien de positie als postbode, die in het algemeen groot vertrouwen van de plaatselijke bevolking had en de te verwachten deining rond zijn arrestatie en de gevolgen voor zijn persoon”, is door Van Buuren –“ in overleg met de adjudanten Reijnders en Veldhoen, het tijdstip van aanhouding vastgesteld, opdat de verantwoordelijkheid daarvoor duidelijk bij de officier van justitie beruste.”

Op 29 september vierde Jan Willem nog feest met zijn vrienden in de Exelse Tol. Hij liet weten dat politie hem de moord in de schoenen wilde schuiven. “Dat zaakje begint me te vervelen”, aldus de Larense postbode.

Maandag 1 oktober 1962 22.30 uur.

De verdrinking van Aaltje werd in het bijzijn van de gearresteerde Jan Willem, tegen wie de politie een sterke verdenking koesterde, gereconstrueerd. Diezelfde nacht bekende Jan Willem de moord op Aaltje.

Bij onderzoek is gebleken dat de bloedgroep van de vrucht gelijk was aan die van Jan Willem.

Het psychologisch onderzoek bracht aan het licht dat de postbode “zijn gevoelsleven onderdrukte, zoals dat zo dikwijls gebeurt in besloten plattelandsgemeenschappen. In zijn leven was weinig plaats voor morele overwegingen. In een toestand van vertwijfeling gaat voor hem alles wat waarde heeft ten onder”. Toen Aaltje vertelde dat de omgang gevolgen zou hebben, zag hij dat als een aanslag op zijn vrijheid. Zich gebonden voelen aan één persoon en in de tredmolen van het burgermansbestaan te moeten zitten was voor hem ondoenlijk.

Station Laren (Gld) alwaar volgens de eerste verklaring van de postbode Aaltje en Hans (?) een afspraak hadden. Ansichtkaart ± 1920, documentatie Arjen Dieperink

V.l.n.r. de officier van Justitie, mr. H. van Buuren, Jan Willem, rechter mr. M.J.W. Holleman, president mr. A.H. van der Giesen, rechter mr. H. André de la Porte en de raadsman mr. C. den Besten. Bron: GOC (1963). Documentatie Arjen Dieperink

De rechtsgang

Door het een en ander was Van Buuren zodanig op de hoogte van het bewijsmateriaal dat hij bij de terechtzitting in Zutphen tijdens zijn requisitoir de rechtbank als het ware kon 'meenemen' op de weg die de verdachte en slachtoffer hadden afgelegd en aldus de 'voorbodachte raad', vereist voor het misdrijf van, 'moord' tot in details kon construeren.

Officier van Justitie mr. H. van Buuren zei over Jan Willem in de rechtszaal: "Een vreemde moord zonder bloed. Een moordplan met een voorwaarde. Als Aaltje van hem had willen afzien en niet op een huwelijk had gestaan, zou zij nu nog in leven zijn. Maar Aaltje wilde niet terug. Zij hield van hem. Zij dacht vat op hem te hebben, nu er een kind moest komen. Zij droomde van trouwen en moederschap. Door dat vasthouden bezegelde zij haar eigen doodvonnis."

Jan gaf toe dat hij op die fatale woensdag avond in augustus samen met Aaltje naar de brug waren gefietst. Hoe hij haar over de leuning had gewerkt en vervolgens haar fiets er achteraan

had gegooid. Op één punt bleef hij ontkennen, het vaderschap van het ongeborn kind.

Jan mompelde: "Het kind was niet van mij."

De president van de rechtbank, Mr. A.H. van der Giessen, die tevoren iedere aanwezige met klem had gewaarschuwd dat elk teken van emotie zou worden onderdrukt en op onmiddellijke verwijdering kon komen te staan, werd boos en bulderde hem toe: "Maar het is aan de hand van de bloedgroepen wetenschappelijk vastgesteld. Als u dat maar weet."

Jan Willem kreeg het laatste woord, zijn ogen stonden dof, zijn wangen waren niet meer zo vol en blozend. Hij vroeg stamelend: "Clementie, ook voor mijn ouders".

De rechtbank accepteerde de bewijsvoering van de officier van justitie voor de moord op Aaltje. Op vrijdag 15 maart 1963 veroordeelde de rechtbank te Zutphen Jan Willem voor 15 jaar gevangenisstraf. De voormalige postbode berustte in het vonnis en ging niet in hoger beroep.

Na de rechtsgang

Tijdens zijn gevangenschap stuurde Jan Willem regelmatig

een kerst- en nieuwjaarskaart naar mr. Van Buuren. Deze liet mij in een brief weten: "Hij had daartoe geen reden van eigen belang, omdat ik bij een eventueel gratieverzoek dat hij overigens bij mijn weten nooit heeft ingediend, zoals te verwachten was, negatief zou adviseren."

Wel zorgde Van Buuren er voor dat Jan Willem zijn straf dichterbij Lochem kon uitzitten, daar dat een regelmatig familiebezoek zou vergemakkelijken.

Op 22 oktober 1963 werd Jan overgeplaatst naar de gevangenis in

Breda. Op 8 oktober 1970 ging hij in het oosten van het land wonen en op 2 december 1971 vestigde hij zich definitief in een klein dorpje in de buurt van zijn vorige woonplaats alwaar hij op 25 juli 1995, op 61 jarige leeftijd, overleed.

De rust keerde langzaam in Laren terug. De jaren verstreken, menig huidige Larense inwoner is niet op de hoogte van het leed dat 40 jaar geleden zich heeft voltrokken. Het graf van Aaltje is het enige wat in Laren herinnert aan die tijd.

Dankwoord

Voor medewerking aan dit verhaal ben ik bijzondere dank verschuldigd aan

- mr. H. van Buuren met wie ik een korte doch interessante correspondentie heb gehad
- de voormalige commandant van de Rijkspolitie Lochem de heer O.J. Reijnders met wie ik een uitvoerig interview heb gehad.